

Modern ausztrál költészet, 2.

Thomas Shapcott verse
Turczi István fordításában

Logan kapitány portréja

(a Moreton Bay büntetőtelep parancsnoka, 1826–1830)

Chris Wallace Crabbe-nek

„Push, flye not to your birth, but settle you
In what the act has made you; y're no more now.”
Middleton & Rowley: *The Changeling*

1.

*„Bishop kapitány, kedvesem, egy tiszteletre méltó bolond.
Nézze meg ezt a telepet – minden félbehagyva,
szétdobálva. Már látom is,
hol kell szorítani a gyeplőn, és hol lehet lazítani:
én rendet teremtek itt, most, hogy Moreton Bay
már az enyém.” A szobában égő egyetlen gyertya, akár
egy deres; s kívül a fülledt éjszakában
megállás nélkül nyüzsgög bogarak áldozati hada.*

*Loganné asszony feldagadt bokáját dörzsöli az
alsószoknya beszédes vászna alatt,
és bólogat egyre. „Kedvesem, sápadtnak látszik megint –
remélem, nem fog gyötörni minket melléfogásokkal, akár egy
gyerek. Vigyáznia kell az egészségére most,
hogy magára van utalva. „A férfi megcsókolja az arcát,
a kérdés ezzel lezárva. „Bár abból, amennyit kinézek
Bishophból, még örülhetünk, hogy tető van a fejünk fölött.*

Sajnálatos, hogy most fogsz ülni, éppen most. Kitartás, kedvesem. A doktor errefelé eltompult, durva fickó, csak rum-kirurgus, nem egy gyermek világra segítője; de jobb, mint a semmi, keljen fel, kedvesem.” Az egyenes szék kényelmetlen, és férje hirtelen lecsap egy szúnyogot, majd lenyalja a vért csuklójáról. „Ezek a dögök felfalnak minket.” Az asszony keresi a megfelelő szavakat, de nyelve megbotlik. Erős akaratának feltörő képzeleti kísértik mindenütt.

2.

Jelentések gyötrik a kapitányt. Úrlapok, listák és táblázatok a gyarmati titkár irathegyeire. Logan a toll szárát harapdálja, és kifelé mered, hol sürgős munka várná – egy új kórházépület és a kőbörtön, amit el kell kezdeni, akár jön jóváhagyás Darling vagy Macleay uraktól, akár nem. A föld jó, lesz elég nyerscukor és dohány a fegyenc-parcellákon – mit szól majd Őexcellenciája?

Na igen! de ez egy világtól elzárt település – azért van itt, hogy elzárt legyen a világtól. Írják csak a leveleket és kérvényeket Sydney-ben. Errefelé ő az Isten, törődik is az ostoba szabályzataikkal, „...egy fegyenc nem kaphat több mint ötven ütést...” nofene, ennyi járna az ő ezredében a zöldfülű regrutának, ha ügyetlenül bánik a muskétájával. Csak egyetlen biztos módja lehet megtanítani

az efféle rabszolgákat. Közben csak irkálják tovább az elkerülhetetlen leveleiket a feljebbvalókhöz: „A települést alapító önkénteseknek gyors felmentést és elismerést kériünk büntetésük elengedése reményében.

*Úgy látszik, elfelejtkeztek róluk.”
Ez számára az egyetlen szabály, az egyetlen tanulság:
a pártatlanság önmagában is büntetés.*

3.

*Thomas Prendergast földre zuhan a novemberi napon, válláról,
hátáról, faráról vér, és a felszaggatott
hús büze, hozzá a be sem gyógyult sebekből feltörő genny,
mely júniust idézi, mikor háromlábú állványhoz kötötték.
A kapitány káromkodik.
Ne tovább; nem pazarolhatjuk
az ütésekét ájult testre – úgy kell csinálni,
hogy minden ütésnek más hatása legyen.*

*Száz ütés. Rámegy a délután, amíg
mind megkapja. A segédlelkész nyafogva közeleg.
„Ez egy régi ügy; de túl fogja élni – májusban
is százat kapott, mégis vigyorogva lépdelt tovább.
Júniusban már nem élvezte annyira a dolgot.
Ez a mostani lehet, hogy megviseli.” „De uram, még most is gyenge
a vérhastól.” „El a lábam alól, tiszteletes –
ha sokallja a büntetést, menjen vissza az asszonyok közé.”*

*Az izzasztó délutánban felerősödő szelet
beszennyezi a bűz a rabok szállása felől,
ahol a nyílt verandán lóg a hús,
fáradhatatlan legyek lárváival teli.
Logan lecsap egyre – az újra meg újra vissza
a rab állára folyt romlott vér csalétkéhez.
„Ez már sohasem áll fel? csak csínján vele,
felügyelő, egy vödör víz: azt hiszem, éled újra.”*

4.

*Logan kapitánynak, a fegyencek
parancsnokának, Moreton Bay –*

elismervény készült arról,
 hogy ezen a napon rendben átvette
 az állományt, az ellátmányt és a mennyiséget az
 „A” jelű Szabványjegyzék szerint.

Megjegyzendő, uram, hogy túl sok
 a helytelenül kitöltött táblázat –
 például: a „Lőszer,
 sorozat, mennyiség” címszó alatt
 CSAK a számot kell beírni;
 ez esetben 243.

NEM SZABAD a „sorozat” rovatba írni;
 ilyen típusú hibák kijavítása
 pluszmunkát jelent nekem.
 Kiváló tisztelettel, uram,
 az Ön odaadó szolgálója, A. Macleay,
 Gyarmatügyi Titkár.

P. S. Kézhez kaptam a büntetésekről
 szóló feljegyzését is.
 Tizenháromezer ostor egy évben
 magas szám: de nincs kétségem afelől,
 hogy tudja, mit csinál – legalábbis,
 ami a fegyenceket illeti.

5.

*„Hidegben gyorsabban összehúzódik a seb;
 ha jó mély levegőket vesznek, kitisztul a tüdő.”
 Logan felemeli a sátor hajtókáját, és nevet, ahogy
 a jeges szél arcul csapja őket. Kint a hegy árnyékában
 rekedt hajnal sajog. A hegycsúcs utat tör a válla fölött:
 négy nap út – nos, ez vár rájuk ma.
 Az egyik fegyenc levessel teszi meg, és Fraser
 érdeklődéssel figyeli bokáján a sebhelyeket,*

*mialatt Cunningham kiabál, „Istenem! éhen halok.”
A tejfehér levegőben összekeveredik lélegzetük.
„Nézzék ezt a sziklacsúcsot! Egy kancsó rum jár annak,
aki ma felmászik ide – legyen az a kapitány,
fegyenc vagy felügyelő.” Logan, ki szinte
fiatal ember még, csontos lábait elszántan csapja össze:
„Milyen zuzmót hozzak neked, Fraser, a csúcsról?”
A fiatal botanikus meleg szavakkal*

*válaszol: „Talán magamnak kellene kiválasztani;
felmászni a csúcsra, nem újdonság nekem.”
Háromszáz láb magasan lépdelnek a nap felé,
és visszahökölnek, hogy a fény ilyen vadul ostorozza őket.
A három fegyenc arca már fénylik az izzadtságtól
és az ígéretektől, de nem merik megelőzni
Logant, Frasert, Cunninghamet. Onnan
nem látják a csúcsot teljes szépségében.*

*Ezer, majd ezerötyszáz láb. Nem másznak már, csak
araszolnak. Logan nyomul előre,
de nem mer oldalra tekinteni, vagy lenézni
a hegy lábához és a kietlen síkságon épített
gyakorlótér irányába. „Esküdni mernék, hogy hamarosan
látni fogjuk a telepét”, zihál Cunningham. „Nézzen arra:
akár egy térkép!” A csapat rövid pihenőt tart.
„Mint egy erőd – nézze, ahogy ez a szikla kiemelkedik,
és felfelé tör – lehetetlen megmászni.”
Ledobja a hátizsákját. „Nos, ez a hely nekem éppen
megfelel a megfigyeléseimhez – az ön rumja,
Logan, csak valami szörnyet vagy óriást
tudna meggyőzni.” „Téved, uram, ide fel lehet jutni. Fraser,
egyetért?” „Megdolgoztat, uram,
de igaza van.” „Én megyek előre:
régii kapcsolat fűz a kövekhez.”*

*Délre Cunningham elkészül a jegyzeteivel.
Eltelik egy óra. Majd egy újabb. Valahol fent*

Fraser még a lélegzetével is kapaszkodik a csipkés szélű, hatalmas szikla szédítő ormán, összeszedi maradék erejét a következő fogásra; teste combjától a térdéig egyetlen égő, fekete fájdalom. „Logan! Megakadtam!” hallja a saját hangját visszhangozni a szakadékból. Logan meg sem fordul,

kiáltását felerősítik az érzéketlen kövek: Tovább, ember, tovább! A visszhang ötször hull alá a hegyfalakon, akár egy gúnykacaj. Meddig tart, amíg az utolsó hanghullám elül? Fraser feladja. Megmozgatja merev tagjait, majd szorosán a sziklához simulva lefelé indul, hol Cunningham már meghallhatja őt: „Hozzon segítséget, nem bírom tovább.” Végül, mikor lába szilárd talajra ér,

lassan elernyed. Visszatérnek a táborba. Az áttetsző füst árnyékká mázolja alakjukat. Logan már várja őket. „Csakhogy itt vannak – lusták az urak, hús perce várom, hogy visszatérjenek. A hegymászás a fürgék sportja.” A távolban magasló kőszáj kiszívja a fény utolsó cseppjeit, majd a mélybe hajítja az elhasznált, kiégett napot. Logan kovakő-szeme végigsiklik társain.

6.

O’Beirne kisasszony, kinek keze alatt ég a munka, mosolyog, és elkapja nővére tekintetét: „Murray doktor, csatlakoznia kell a telepen elterjedt általános szenvedélyhez – mi mindnyájan bolondulunk a rovargyűjtésért.” Loganné asszony bólogat, „Húgomnak igaza van. Szavamra, doktor, van itt néhány különleges példány, nincs szín, amely kifejezné ragyogásukat.” A nővérek a faburkolatú lakóépületben berendezik

az elmaradhatatlan Szalont, az úri nevelés mindennapi Főhadiszállását. A fiatal doktor elbűvölten vizsgálgatja a gyűjteményt, arca csupa kellem, és ígéri, csatlakozni fog a hölgyek időtöltéséhez. Tizennyolcszor tizenkét láb elegendő terület, hogy megvédje az asszonyi világot és kultúrájukat a terjeszkedő telep fülsiketítő lármájától.

Egy fegyenc szolgálóleány belép a teakellékekkel. „Kérdezd meg a kapitányt, Susan, óhajt-e hamarosan csatlakozni hozzánk – a dolgozószobájában van, az új jelentésekkel bíbelődik. Annyira elfoglalt, doktor, attól félek, kissé elhanyagolja a jó modort.” „A férjed, drágám”, szól O’Beirne kisasszony, teával a kezében, „egyszerre katona és úriember, és biztos vagyok benne, hogy a doktor (cukrot, uram?) meg fogja érteni.”

Egy bennszülött lándzsa díszíti a falát tettettett erőtlenséggel. Logan szivarozik, lábát ráérősen kinyújtja az íróasztalán, mielőtt csatlakozna a hölgyekhez és a látogatóhoz. Ami a telep szökevényeit illeti; megrágja a szavakat; nincs irgalom. Nem kaphatnak sem reményt, sem kegyelmet. Az igazi büntetés az a számukra, hogy visszaküldik őket hozzám.

7.

A ló lovása nélkül tér vissza. Három nap múlva erőszak nyomaira bukkannak a folyóparton – egy lándzsa; egy kőbalta a lábnyomokkal teli homokban; egy eltört kengyel. A bozót alján összekotort levelek, ágak mutatnak egy kupac felé, mit azóta megbolygattak a bennszülött kutyák. Egy láb tűnik elő. Már belepték a húsevő hangyák.

Portrait of Captain Logan

Commandant, Moreton Bay Penal Settlement, 1826–1830

For Chris Wallace-Crabbe

*„Push , flye not to your birth, but settle you
In what the act has made you; y're no more now.“*

Middleton & Rowley, The Changeling

1

*„Captain Bishop, my dear, is an estimable fool.
Look at this settlement – nothing at all done,
nothing attempted. I can see already
where the ropes can be tightened and the slack drawn in:
I'll trim it, now that Moreton Bay
is mine.“ The one candle in the room
is a flaying-post; out of the close night
without relief the victim insects swarm.*

*Mrs. Logan rubs her swollen ankles
under the talkative linen of her petticoats,
nodding her head. „My dear, you look pale again –
I hope that you'll not plague us with false starts
this child. You must oversee your health up here,
being alone.“ He kisses her, sealing the reproof.
„Though from what I gauge of Bishop, we may
account ourselves well placed to have a roof.*

*Regrettable, your lying-in, just at this time.
But be a soldier, woman. The doctor here is
blunt and gruff, a rum chirurgion,
no lady's midwife; yet better than none, my dear
should need arise.“ The upright chair is uncomfortable,
her husband slaps at a mosquito suddenly,
and licks the blood from his wrist. „These midges eat us*

whole." She gropes for the expected words to say; but her language falters. Everywhere she is haunted by contracting images of violent energy.

2

Reports worry the captain. Forms and lists and schedules for files of the Colonial Secretary. Logan bites his quill and stares at the work urgent to do outside – a new Infirmary and the stone gaol that must be started on approval or no from Darling or Macleay. The land is good, raw sugar and tobacco at a convict rate – what does his Excellency say?

Pah! but this is a settlement of isolation – a settlement for isolation. Let them write their missives and requests in Sydney. Up here he is God and damn their ninny regulations „...let no convict receive more than fifty lashes..." why, his Regiment would give that much to a raw recruit for fumbling with his musket. There is only one sure way to teach

the likes of chattel-men. Meanwhile, there must remain the unavoidable letters to superiors: „Request that prompt relief and recognition follow to those convict volunteers who established settlement in hopes of some remission. They appear to have been forgotten." This is his one code, his only lesson: impartiality is its own discipline.

3

Thomas Prendergast slumps in the November sun, there is a stench of blood and open ribbed meat

*from shoulder, back, buttock, strengthened with pus
out of the inflamed scab not healed yet
after his June assignment with the triangle.
The captain swears. No use; you cannot waste
the point upon unconscious backs – each stroke
must be trained to have its special taste.*

*A hundred to go. Full afternoon before
the job is finished. The curate comes snivelling.
„This is an old case; he'll see it out – in May
he took a hundred and then strutted past me grinning.
In June he did not so enjoy his fare.
This time might sober him.” „But sir, he's still weak
from dysentery.” „Out from my feet, reverend –
if punishment offends you, go back to your womenfolk.”*

*The strengthening breeze in the sticky afternoon
is fouled with the stench from the convict stores
where meat hangs out on an open verandah, riddled
with the larvae of indefatigable flies.
Logan slaps at one – it returns and returns
to the lure of stale blood on his chin.
„Will this lag never rouse? look smart, overseer,
a bucket of water: I think he stirs again.”*

4

To Captain Logan, commandant
of convicts, Moreton Bay – acknowledgment is hereby made
for safe receipt this day
of lists of stocks and quantities
on Standard Schedule „A”.

However, sir, too often forms
are filled improperly –

for instance, under: „Ammunition,
rounds of, quantity”;
the number ONLY is required;
in this case, 243.

You must NOT write in „rounds” again;
‘tis extra work for me
correcting errors of this kind.
I am, sir, faith fully,
Your humble servant, A. Macleay,
Colonial Secretary.

P.S. Your lists of punishments
have come to hand also.
Thirteen thousand lashes in one year is high: although
no doubt you know your job – at least,
as far as convicts go.

5

*„There is a good astringency about a frost;
it reaches down and purges out the lungs.”
Logan raises the tent-flap, laughing as the chill
lashes the others. Outside, the morning stings
with mountain-shadow. The peak shoulders above him:
Four days’ journey – well, it is theirs today.
One of the convicts comes with broth, and Fraser
notes his scarred ankles with some curiosity.*

*While Cunningham shouts, „Jove! but I’m ravenous.”
The white air mingles-in their breaths together.
„Look at this tor! There’ll be a flagon of rum
for whoever scales the peak today – whether
he be captain, convict or citizen.” Logan is almost
a young man, slapping his flanks in lean unrest.
„What sort of lichen shall I bring back to you, Fraser,
from the summit?” Warmly, the young botanist*

*replies: „Perhaps I'd better choose, myself;
clambering up rocks is no new sport to me.”
At three hundred feet they move into the sun,
wincing that light should strike so savagely.
The three convicts already glint with sweat
and promises, but dare not overtake
Logan, Fraser, Cunningham. They cannot see
from here the full discovery of the peak.*

*One thousand, Fifteen hundred feet. No climb
now, but scramble. Logan pushes ahead
not even pausing to look down and outwards
at the corporal foothills or parade-ground spread
of nondescript plain. „I'd swear to see your settlement
before too far” grunts Cunningham. „Look at that sight:
it is a map!” Shortly the party halts.
„It's like a fortress – see how this rock sheers out
and then upward – impossible for any man.”
He drops his pack. „Well I have as fine a point
for observations as I need – your rum,
Logan, requires some monster or a giant
to bring it down.” „No sir, this can be scaled.
Fraser, don't you agree?” „You'll have me work,
sir, but you may be right.” „I'll lead the way:
I have an old affinity for rock.”*

*‘By noon Cunningham has made his notes.
One hour. One hour again. Somewhere above
Fraser clutches his breath with the dizzy neck
of the immense cleft rock, trying to nerve
his splayed fingers to a further griphold; his thigh
down to the knee is one black weeping burn
„Logan! I'm stuck!” he hears his voice cry back
from the chasm. Logan does not even tum,*

*but his halloo rings from among impassive rock:
Come on man, come on. Five times the echo slaps*

*back upon itself, a catch of jeers.
How long until the least vibration stops?
Fraser is out of time. Eventually he tries
his stiff muscles, edging tightly down
till Cunningham might hear him: „Fetch some help,
I'm done.” At last, on a place to stand again,*

*he loosens slowly. They return to camp.
White smoke smudges them to shadows. Logan is waiting.
„Ah, here you come – you are sluggish, gentlemen,
this twenty minutes past I've been expecting
your return. Climbing's a brisk discipline.”
The rock face sucks at the last juices of light
and then discards the useless rinded sun.
Logan's flint eyes scale the other men.*

6

*Miss O'Beirne smiles with her busy hands
and catches her sister's eye: „Doctor Murray,
you must join in the prevailing passion
of the settlement – we're all completely
obsessed with pinning insects.” Mrs. Logan nods,
„My sister is right. I assure you, doctor, truly
there are some specimens here so exquisite
colour cannot contain their luminosity.”
The sisters build into their panelled space
a necessary Drawing Room, a Government House
of practised breeding. The young doctor is charmed,
examines their collections with a good grace
and vows he will join the ladies in that pastime.
Eighteen feet by twelve is sufficient measurement
to hold their world and all its culture in
against the clangour of the expanding settlement.*

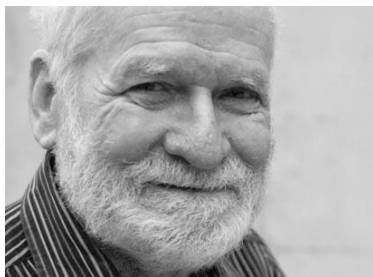
*A convict servant-girl enters with the tea things.
 „You will ask the captain, Susan, will he come
 and join us presently – he’s in his study,
 with the new reports. So much to busy him
 that I fear; doctor, he somewhat neglects the graces.”
 „Your husband, my dear,” says Miss O’Beirne, with tea,
 „is completely a soldier and a gentleman,
 as I’m sure the doctor (sugar, sir?) will agree.”*

*A native spear is decorative on his wall
 with studied impotence. Logan smokes a cigar
 leisurely with his feet stretched up on his desk
 before joining the ladies and his visitor.
 As regards escapees from my settlement;
 he licks over his words; No clemency.
 They must be granted neither hope nor mercy.
 For true punishment, return them all to me.*

7

*His horse comes in riderless. Three days, and they find
 the remains of violence on the riverbank –
 a spear; a stone club deep into the trampled sand;
 one broken stirrup. Under the bottlebrush
 piled-up leaves and branches point to a mound
 disturbed already by the native dogs.
 One leg is exposed. Meat-ants scatter round.*

THOMAS SHAPCOTT (1935. március 21.) a kortárs ausztrál irodalom mindenese, akinek lírájában és prózájában egyaránt karakterisztikus az intellektuson átszűrt közös múlt, a hétköznapok költészetébe beépített kulturális örökség, egyetemességét pedig a zene és a tragikus mítoszok motívumrendszerével ébren tartott általános emberi fele-

lősségvállalás adja. Az 1935-ben a queenslandi Ipswichben született költő 1961 óta publikál verset, gyermekkönyveket, librettókat és értekező prózát. A magyar olvasók előtt sem ismeretlen a neve; két önálló kötete is megjelent a korábbi

években: a *Száműzött fehér szarvas* (*White Stag of Exile*, regény, ford.: Balabán Péter, 1988, Modern Könyvtár) és az *Ausztrál horizont* (válogatott versei magyarul, ford.: Turczi István, 2004.)

Itt közölt verse először jelenik meg folyóiratban magyarul és az eredeti nyelven. A költemény különlegessége, hogy hőse, Logan kapitány valós személy volt. Patrick Logan (1791–1830) skót származású katonatiszt, 1826-tól haláláig a Moreton Bay büntetőtelep parancsnoka. Ez alatt az idő alatt 77 főről ezer főre nőtt a bebörtönzöttek száma. Napkeltétől napnyugtáig dolgoztatta a rabokat; keményen fegyelmezett és büntetett, súlyosabb esetekben százötven botütést méretett az elítéltre. Halála éjszakáján a rabok örömmujongásban törtek ki. A korabeli híradások szerint bennszülött fegyver végzett vele 1830. október 17-én, amelyet orvosszakértő is megerősített. Sydney protestáns temetőjében helyezték örök nyugalomra. Alakja megőrződött az ausztrál történelemkönyvek sötét lapjain. Még ballada is született róla *Moreton Bay* címmel, amely véres tirannusként énekelte őt meg.